

Formodning

at

Schweitzerne stamme fra Scandinavien.

Red

P. F. Suhm.

Alt hvad vi indbefatte under Schweiz, var, saavidt Historien rækker, og formaaer at gaae tilbage i Tiden, beboet af galliske eller celtiske Folkestæg. Cæsar (1) og Livius (2) siger det om Helvetierne, atene at den sidste (3) beretter, at nogle halv-germaniske Folk beboede allerede i Hannibals Tid en deel Alper, uidentvilt i det nuværende Walliserland. Den berømte Bouterquet (4) giver og af det celtiske Sprog saa rimelige Ætymologier til Naarne af utallige Folk, Floder, Søer, Stæder i det nuværende Schweiz, at man maa falde i Forundring derover, da de fast alle passe sig paa Stædernes Beliggenhed og Egenskaber. Saaledes leder han Elvetii eller Helvetii, af Elw, d: Sold; selvseligen betyder Elwet saa meget som den der besoldes, en Soldat, ligesom Gasates, der boede i Provence, betydede, efter Polybius (5), det samme, men dog egentligen de tappre af Ghaes, d: stridende, hvorfor og deres

(1) De Bell. Gall. Lib. I. Cap. 1. n. 7. 13.

(2) Epitome. Lib. LXV.

(3) Lib. III. Cap. 38.

(4) Memoires sur la langue celtique. Tom. III. p. 191 - 222.

(5) Lib. II.

deres Landse kaldtes Gæsum (6), og paa Islandss og i alle de tre nordiske Rigers gamle Sprog, Kesse; hvad enten dette er en Levning af Europaæ ældste Sprog, eller og vore Nordiske have ført Ordet med Tingens Brug hjem med sig fra deres Tog til Sydlandene, som jeg snarest troer. I det tolvte Seculi Begyndelse førte den Danske Prinds Harald det Tilnavn Kesse, fordi han var lang og smal som et Svød. Det andet Hovedfolk i det nuværende Schveiz kaldtes Rhæti, og beboede det Tyrol, Valstelin, Graubunderland og maastkee Glarus og Appenzell, strakte sig og langt ind i det nuværende Venetianske (7). Om dem siger Livius (8) at de stammede fra Tuscerne eller Hetrurierne, som beboede det nuværende Florentinske, ja Landet lige til Po og Tiberen, og langt ind i Campanien; men fra hvilket Folk Hetrurierne have stammet, eller med hvilket de have været beslegtede, dermed tie de gamle Skribenter, undtagen at Herodotus (9) fører en Colonie did fra Lydien, som rimeligen har tilbragt dem Bogstaver; men enhver Upartist vil, ved at sammenligne det celtiske og det heirusiske Sprog, finde en stor Lighed imellem dem. Alle andre senere Folk i Schveiz hørte enten til Helvetierne eller Rhæterne, eller og vare de ubetydelige, som Rauraci i Canton Basel, hvorfor og Bouquet (10) leder heel rimeligen deres Navn af Rhæw, o: et Folk, og Rhæc, o: lidet. Det staaer altsaa fast, at Helvetii, som beboede den største Deel af nuværende Schveiz, vare af gallisk eller celtisk Herkomst, og altsaa ingenlunde af germanisk, eller i mindste Maade beslegtede med dem, da disse tvende Hovedfolkes Sprog ere aldeles adskildte fra hinanden. Temmelig længe før 100 Aar før Christi Fødsel gjorde Cimbrer og Teutoner, tvende forbundne Folk, sig ved deres Krigstoge og Vandringer bekendte. Man kan næsten antage for afgjort, at de første have beboet Jylland, det nuværende Slesvigske indbegrebet, og de sidste Holsten og Mecklenborg. Paa andre Steder haver jeg vidtlostigen udført (11),

§ 2

at

(6) Bouquet. Tom. I. p. 634. a. v. Gæsum.

(7) Livius. Lib. V. Cap. 33. Strabo. Lib. IV. p. 313. 315. Lib. VII. p. 449. Plinii Hist. nat. Lib. III. Cap. 23. 24.

(8) Loc. cit.

(9) Lib. I. Cap. 94.

(10) Tom. III. p. 215.

(11) Min Afhandling om de nordiske Folks Oprindelse. Pag. 196. 281.

at jeg anseer begge disse Folk for germaniske, og ei for scandinaviske, og at Frankerne stamme fra de første, og Sakerne fra de sidste; endskjønt det ikke er urimeligt at nogle Scandinaver have mænget sig ind iblandt disse store Sværme, som bliver troligt derved, at Plutarchus (12) fortæller at Cimbrerne satte sig i deres Skolde, og lode sig glide ned af Alperne, hvilket synes at vise Folk, der vare vante til klippefulde Lande, som Norge og Sverrig; hvorvel jeg maa tilstaae, at de vaa deres Vandringer giennem Tydskland have paa Harkbjergene kunnet lære sigt. Det kommer mig og troligt for, at Cimbrer har kun været et Nomen Appellativum, og at de egentligen have hedet Joter, Jyder, hvorfor man siden finder Juthunger i Schwaben.

Cimbrernes Udvandring fra Jylland, og end mere siden Anglers i det femte Seculo, gave de Danske, et scandinavisk Folk, Anledning til at udbrede sig fra Slaane og Nerne, og at besætte Jylland, og derved at gjøre Indvaanerne fra Tydske til Danske. Paa deres store Vandring nærmede Cimbrerne sig Helvetien, hvorfra en Stamme af dem, nemlig Tigurinerne, som boede Canton Zürich, brød op og forenede sig med dem (13). Det er bekiende at Cimbrer og Teutoner bleye overvundne af Marius, og de fleste slagne eller fangne; nogle saa vendte hjem igien, hvoraf nogle nedlode sig i nuværende Grevskab Namur under Navn af Advatici (14), andre i det Bremiske, hvor de efter Strabo (15) endda boede da Augustus regierede, til hvilken de sendte et Gesandtskab. De overbleve Tiguriner vendt tilbage til deres eget Land. Paa dette hele Tog lader det ei at Cimbrerne have berørt Helvetien, som derfor ei kunde blive blandet med germanisk Blod.

Nogle og 40 Aar efter den cimbriske Krig sige Romerne under Casars Anførsel at bestille med Sveverne, der ginge fra Tydskland over Rhinen, og fulde ind i Gallien. Det lader at dette Folks Vandring har været en Fortsættelse af Cimbrernes. Blandt de mange Folk, Ariovistus anførte, vare og Sover, og, som det lader, især Semnoner, der først boede i Mark-Brandenburg;

(12) In Mario. Min Afhandling om de nordiske Folks Oprindelse. Pag. 307.

(13) Casar de Bello Gallico. Lib. VII. Cap. 71.

(14) Casar de Bell. Gall. Lib. II. p. 60.

(15) Lib. VII. p. 202. ex edit. Casauboni 1587.

Borg; men foruden dem anførte og Ariovistus mange andre Folk. De gamle Stribenter regne mange tydske Folk til Sveverne, og lade dem boe strøede om i det store Land. Mærkeligen siger Tacitus (16) om de Svenske, hvilke han er den første som nævner, Hic Sveviae finis. Har han Ret heri, saa kan man let falde paa den Mening at Svever, Sviones, Svæci er eet Navn, og at de sidste have udstrakt deres Navn til alle Svever, og da blev det og temmelig let at slutte, at de Svenske havde først af alle Svever rørt paa sig, og enten udjaget Cimbrier og Teutoner, eller dog i det mindste været med paa deres Felttog, og derved bragt det sveviske Navn ind i Tydskland. Saa meget er vist, at Svever, uvist dog hvilke Folk af dem, truede Helvetien med Indfald i Liberii Tid (17), og lader det at de fra den Tid af have boet norden derved, i det mindste gjorde de det i fjerde Seculo, thi det vidner Ausonius (18) at Donau havde sit Udspring midt iblandt Sveverne, altsaa boede de allerede i det nuværende Schwaben, som bær Navn efter dem. De vare da allerede saa blandede og forbundne med Alemaner, at begge disse Folkes Navne forbyttes med hinanden (19); dog synes det at Alemanernes Navn da strakte sig videre ind i Elsas, ja lige langs op med Rhinen til Jülich. Dette Folk nævnes først under Keiser Caracalla, som blev dræbt 217, og lader først under det Navn at være bleven bekendt ved Maynen; men naar jeg betragter, at Aleman og German vil sige eet og det samme, nemlig en brav Karl, en fuldkommen Mand, saa tænker jeg at dette Folk er meget ældre; thi Cæsar (20) nævner allerede Germaner, og Tacitus (21) vidner at Chruoner, Cændrufer og flere, som boede i det nuværende Lüttiske, bleve saa kaldte af deres Fiender af Frygt, men siden vedbleve selv at kalde sig saa. Bopiscus (22) siger, at Almanerne kaldtes endda i Proculi Tid Germaner, noget over tredie Seculi Midte. Hvad nu Svever og Alemaner angaaer, saa

- (16) Germania. Cap. 45.
 (17) Tacitus Ann. Lib. I. Cap. 44.
 (18) Epigram. 4. v. 1-3.
 (19) Id. Epist. 3. v. 7 et 8.
 (20) De Bell. Gall. Lib. I. Cap. 31.
 (21) Germ. Cap. 2.
 (22) In Proculo. p. 968.

86 S. Formodning at Schveizerne stamme fra Scandinavien.

Kan der ingen Tvivl være paa at de ere Tydske; deres Sprog viser det, og er den alemaniske Dialect den nu gængse i Schwaben, Bayern og Schweiz. Dette viser jo tydeligen, at tydske Folk bredede sig efterhaanden ud i Helvetien eller Schweiz, og deels udjog eller udreddede, deels overmandede og indlemmede blandt sig dets forrige galliske Beboere; dog dette skedte ei førend i det femte Seculo, thi da brøde Burgunder, et tydsk Folk, didind; de havde først boet i Brandenburg og Storpolen; og heel mærkeligt er det, at Den Bornholm fra ældgamle Tider, og allerede hos Wulfstan (23) kaldes Burgundaland, som kunde bringe een paa de Tanker, at enten havde Burgunderne sendt en Colonie did, eller og vare de gangne fra bemeldte De over til det faste Land. Deres Navn forekommer allerede hos Strabo (24). Uden Tvivl have de været samme Folk som Buri hos Tacitus (25), hvilke han i Sæder og Sprog siger at have været Svever. Saa meget er uimodsigeligt vist, at Burgunder vare Tydske, om ei Scandinaver, eller dog at nogle Scandinaver vare mængede iblandt dem, som efter al Formodning blandt Sveverne; og dette bliver og vist, at fra den Tid Alemaner, Svever og Burgunder bemestrede sig Helvetien, saa forandrede dette Folks Sprog fra Gallisk til Tydsk indtil denne Dag, undtagen at det Franske har i senere Tider saa et Indpas i Pays de Vaur, og at Rhætienseller Graabundten har et Sprog, som ligner det Italienske. Men for nu og komme til det egentlige Formaal af denne Afhandling, nemlig at Schveizerne, det er Indvaanerne af Canton Schweiz, især stamme fra Scandinavien, at deres og de øvrige Schweizeres, i en viid Mening taget, Sprog har megen Lighed med det Scandinaviske, saa vil jeg anføre følgende Grunde: 1) De allerede anførte Formodninger, at Svever og Burgunder have for en Deel været fra Scandinavien, og at de første have ført deres Navn derfra med sig. 2) Forekommer et Folk, kaldet Juthungi, Juthunger, iblandt Alemaner og Svever, hvis Navne synes aabenbare at være det samme som Jydeunger, det er Jydernes Børn eller Afkom; hvo veed om de ei have vandret ud med Cimbrerne, og

fra

(23) Lang. Scr. Tom. II. p. 118.

(24) Lib. VII. p. 445.

(25) Germ. p. 673.

fra den Tid af bleven i Indskland. De nævnes først af Eumenio (26) i tres die Seculo; Ammianus (27) regner dem udtrykkeligen blandt Alemaner, og vare de meget mægtige; efter det Aar 430 nævnes de ikke (28). 3) I det syvende Seculo kom den hellige Columbanus fra Helvetien til Staden Brengens ved Bodensøe, hvor sveviske Folk boede tæt ved, hvilke da gjorde et Offer til deres Gud Bodan, og havde sat en stor Øltonde midt imellem sig, som holdt 12 Maader, og bleve da mange af dem døbte. Efter al Anseende boede Jurhunger i den Egn, i det mindste vist Soever, og disse dyrkede en nordisk Gude. 4) I Oberhaslidal høves en almindelig Sagn, efter en gammel Folkesagn, at Indvaanerne der stamme fra Scandinavien, hvor hver tiende Mand maatte i en Hungersnød efter en almindelig Folkebestutning forlade deres Fædreland i Scandinavien. De drog ud i tre Høbe, og svore sig allerede da et evigt Forbund; de bleve rige paa deres Tog, og nedlode sig endeligen i deres nuværende Bopæl, bygde Schweiz, og bredte sig ud i de nærliggende Dale (29). Paa den Maade bebygde de de nuværende Cantons Schweiz, Uri og Untervalden, hvor de længe boede i Ro og ubekjendte indtil de 1114 kom i Tvist med Abbederne af Einsiedel, da de formeente alene at staae under Keiseren (30). Bemeldte Indvaanere af Haslidal i Canton Bern paa staae og efter ovenmeldte Sagn at stamme fra en Colonie svenske Adelsmand, hvilket gier dem ei lidet stolte (31). Naar nu hertil lægges Ligheden mellem Navnet Sviz, Schweiz, og Svecia, Sveonia, Sviziod, og iser det første Navns Nyhed i Helvetien, saa maa man ei undres over at saa mange Schweizeriske Skribenter (32) bifalde denne Oprindelse og Etymologie. Skade at alle disse Skribenter ere saa nye, og de ældste levede i 16de Seculi Begyndelse,

(26) Panegyri. Cap. 10.

(27) Lib. XVII. p. 96.

(28) Prosper in Scaligeri Eusebio. p. 51.

(29) Grosse Geschichte der Schweiz. Th. I. Pag. 241. 361. 362. Manuel sur la Suisse par Besson. Tom. II. p. 71.

(30) Ibid. p. 239-41.

(31) Ejusd. Schweiz. I. Band. I. Th. Pag. 231.

(32) Plantinus. p. 29. a. Glareanus. p. 16. Simleri Respuble. p. 2. b. Guillimannus de rebus Helvetiorum. Lib. III. Cap. 2. p. 99. b, som dog leder dem fra Cimbrerne. Stumpf. L. IV. C. 9. fol. 268. a. C. 12. fol. 272. b. L. VI. C. 28. fol. 128. a.

delse, saa at de alene grunde sig paa ovennævnte Sagn. Man kan kun i Almindelighed beklage, at Schweiz har ingen gammel Skribent. 6) Findes nogle Ord i Schweiz, som enten ere eller have været brugelige her med. Saaledes kaldes en Eng allevegne i Schweiz Mat, Matte, endnu i Fyen Ma, i Sverrige Ma, Math, Mathæ (33). I Neder-Særen bruges det endnu i samme Mening, og kaldes Måde, Mådland, Matland; paa Engelsk Mead, Meadow, og fordum paa Angelsaxisk Mead; men i det Høitidske bruges det ikke uden i den høie Stiil; i Middelalderen kaldtes Tørv paa Latin mattona (34). Det Ord Horn er brugeligt baade i Dansk og Tydsk, men Schweitzere og Norske betegne alene derved de høieste Spidse af Fjælde; saaledes sigede første Schreck-, Wetter-, Lintsch-, Merlich-, Allich-, Roth-Horn, og de sidste Romsdals-Horn, Hornelen (35). Men det besynderligste er, at det Frierie, som skeer i Schweiz ved Prøvenætter blandt Almuen, kaldes der Kultgang (36), og i Norge Kieldgang, hvor denne Skik ogsaa er i Brug, hvorimod den i Schwaben kaldes Fügen, og i Holsteen Fönstern, fordi Frieren taler alene med sin Kiereste ind af et Vindue. Mærkeligt er det og, at Graasbunderne for at tørre Kornet opreise høie Stænger med en Tværstang over, hvorpaa de lægge Negerne (37); det samme skeer og i Norge, sær i Bergens Stift, hvor det kaldes at sætte Kornet paa Hæsjer. Disse Overensstemmelser af Ord og Skikke ere kun saa, men vise dog en særdeles Lighed mellem de Nordiske og Schweizerne, og giøre det ikke urimeligt, at nogle af de første have nedsat sig der; jeg tvivler ei heller paa, at jo andre ville finde flere slige Overensstemmelser.

(33) La Roches Tagebuch einer Reise durch die Schweiz. Lang. Scr. Dan. Tom. VII. p. 575. not. 247.

(34) Udelung Hochdeutsches Wörterbuch v. Matte.

(35) Manuel de Besson. Tom. I. p. 134.

(36) Die Schweiz von Grosse. 2. B. Pag. 5.

(37) Manuel par Besson. Tom. II. p. 141.

